

ՀԳ-Գ
32

ՊՐՈԼԵՏԱՐՆԵՐ ԲՈԼՈՐ ՅԵՐԿՐՆԵՐԻ, ՄԻԱՑԵՔ

Ա. ԽԱՆԶՅԱՆ

ԿՈԼՏՆՏԵՍԱԿԱՆ
ԱՆԱՍՆԱՊԱՀՈՒԹՅԱՆ
ՎԵՐԵԼՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ

338.14

Խ-26

ԳՅՈՒՂ, ՀՐԱՏ

1934

ՅԵՐԵՎԱՆ

Арм.

2-127402

17 FEB 2010
ՊՐՈԼԵՏԱՐՆԵՐ ԲՈԼՈՐ ՅԵՐԿՐՆԵՐԻ, ՄԻԱՅԵՔ

338.14

14-26

Ա. ԽԱՆՁՅԱՆ

ԿՈԼՏՆՏԵՍԱԿԱՆ
ԱՆԱՍՆԱՊԱՀՈՒԹՅԱՆ
ՎԵՐԵԼՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ

(ՅԵԶՐԱՓԱԿՄԱՆ ԽՈՍՔ ՀԱՐՎԱԾԱՅ ԻՆ
ԱՆԱՍՆԱՊԱՀ ԿՈԼՏՆՏԵՍԱԿԱՆՆԵՐԻ ԶՐՈՒՅՑԻՆ
1934 թ. ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 20-ԻՆ)

Բ.Բ.Ե. և Լ.Լ.Բ.

Ա. 1935 թ.

ԱԿ. № 20

Ինդ. №

ԳՅՈՒՂՀՐԱՏ

1934

ՅԵՐԵՎԱՆ

6 .05. 2013

30.543

Սրբազրիչ՝ Խ. Այվազյան
Գրական № 303

Հանձնվել է արտահրուժյան 1934 հոկտեմբերի 25-ին
Ստորագրված է տպագրելու 1934 նոյեմբերի 2-ին
Հրատ. № 144, տիրաժ 5000, պատվեր № 616

ՅԵՐԵՎԱՆ, ԳՅՈՒՂՆԴԱՏԻ ՏՊԱՐԱՆ, ՆԱԼԲԱՆԴՅԱՆ 50

1. ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱՐԻՆ ՓԱԿՈՒՄ ԵՆՔ
ԴՐԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՆԻՇՆԵՐՈՎ

ԸՆԿԵՐՆԵՐ. Այս տարվա սկզբին Հայաստանի
Կոմունիստական կուսակցության 9-րդ համագում-
արը Կենտկոմի և մեր բոլոր կուսակցական կազ-
մակերպությունների ու խորհրդային որգանների
առաջ մարտական խնդիր դրեց վերացնել Հայաս-
տանի մի շարք շրջանների հետամնացությունը
դյուղատնտեսության բնագավառում, ավելի ամ-
րացնել կոլտնտեսությունները, զարկ տալ սոցիա-
լիստական անասնապահության զարգացմանը,
առաջ մղել Հայաստանը Խորհրդային Միության
առաջավոր հանրապետությունների առաջին
շարքը:

Այդ խնդիրը վճռելու համար մեր կատարած
աշխատանքի հիմքը կազմում էին և կազմում
են այն հանճարեղ ցուցումները, վոր ավեց մեր
մեծ առաջնորդ ընկ. Ստալինը, կուսակցության
17-րդ պատմական համագումարում:

Ի՞նչ չափով և հաջողությամբ ենք կատարել
և կատարում ընկ. Ստալինի ցուցումները, ի՞նչ
հաջողությամբ ե վճռվում մեր համագումարի
Վոդմից առաջադրված խնդիրը:

Այս հարցին վորոշ չափով պատասխանում են այն գեկույցները, վոր արին այստեղ մեր մի շարք առաջավոր կոլտնտեսությունների և Հայաստանի լավագույն անասնապահների ներկայացուցիչները:

Մենք արդեն հիմք ունենք նախնական մի շարք սովորականներ անելու:

Յետ մնացած մեր լեռնային շրջաններն այս տարի զգալի չափով առաջ շարժվեցին: Զնայած բավական ծանր պայմաններին, դարնանացանն այդ շրջաններում անցավ ընդհանուր առմամբ հաջող: Այդ շրջանների պատմության մեջ առաջին անգամ կոլտնտեսություններն այս տարի կազմակերպեցին հացահատիկային արտերի քաղհանը, և չնայած կլիմայական վոշ այնքան բարենպաստ պայմաններին, այս տարի, անցյալ տարիների համեմատությամբ, հավաքեցին շատ ավելի առատ բերք: Անասնապահության գծով առաջին կան մի շարք դրական տեղաշարժեր: Ծավալվեց կոլտնտեսական շինարարությունը. Բասարգեզարի շրջանը, որինակ, խոշոր աշխատանք կատարեց դպրոցական շինարարության գծով. այս տարի միայն այս շրջանում կառուցվեցին և ավարտվեցին 16 նոր դպրոցական շենքեր: Բայագետի շրջանն աչքի ընկավ գոմաշինարարության գծով ծավալված աշխատանքներով: Մար-

տունու շրջանի կոլտնտեսությունները մեկ հեկտարից ստացան միջին հաշվով 11,3 ցենտներ հացահատիկ՝ անցյալ տարվա 5,5 ցենտների փոխարեն: Թալինի շրջանը հսկայական աշխատանք կատարեց ճանապարհաշինարարության գծով: Կոլտնտեսությունները մեր բոլոր շրջաններում ավելի ամրացան: Լեռնային շրջանների առաջնադասման գործում վճռական նշանակություն ունեցավ կոլտնտեսության Յերկրային Կոմիտեի միջամտությունն ու ոգնությունը:

Հիմք ունենք արձանագրելու, վոր Հայաստանում այս տարի փակում ենք գյուղատնտեսական տարին հիմնականում դրական ցուցանիշներով. շրջանների մեծագույն մասն անցյալ տարվա համեմատությամբ հացահատիկի ավելի առատ բերք ստացավ: Շնորհիվ բամբակի ավելի լավ մշակման՝ բարձր ե բամբակի բերքը, առ 19-ը հոկտեմբերի արդեն հավաքել ենք 7.540 տոնն բամբակ՝ անցյալ տարվա 4409 տոննի փոխարեն: Բամբակի, ինչպես նաև ծխախոտի հանձնման տարեկան պլանը ժամկետից շուտ կկատարենք: Առատ ե նաև խաղողի բերքը:

Լավ են պետական պարտավորությունների կատարման ցուցանիշները. բոլոր հիմնական պարտավորությունները և մթերումներն ընթացել են մինչև այժմ կանոնավոր. հացամթերումը բոլոր

շրջաններում և բոլոր սեկտորների գծով հաջ-
դությամբ ավարտեցինք. կկատարվի ժամանակին
նաև հացի գնման գործը: Պետական պարտավո-
րությունների այդպիսի կատարումը մեր կոլ-
տնտեսությունների ամրացման կարեւորագույն
ցուցանիշներից մեկն է: Տարվա սկզբի 40 տոկո-
սի փոխարեն ներկայումս մեր կոլտնտեսություն-
ներն ընդգրկում են գյուղացիական բոլոր տնտե-
սությունների 46 տոկոսը:

2. ՎԱՅՐԵՋԲԸ ԴԱԴԱՐԵՑ, ՍԿՍՎՈՒՄ Ե ՎԵՐԵԼՔԸ

Բայց, ընկերներ, ամենից ավելի ուշադրու-
թյան արժանի յեն այն տվյալները, վոր ունենք
անասնապահության բնագավառում: 17-րդ հա-
մագումաբում ընկ. Սալիմը խնդիրն այնպես
դրեց, վոր «1934 թիվը կառոյ է յեմ պեժ է
լինի բեկման արի ամբողջ անասնապահա-
կան ճնշանության համար»: Տեսնենք ինչպե՞ս
է դրությունը մեզ մոտ:

Անասունների ամբողջ հոտի քանակի տեսա-
կետից այս տարի Հայաստանում զաղարեց վեր-
ջին 3—4 տարվա վայրեջքը և հակառակ շարժ-
ման սկիզբը դրվեց: Այսպես, վերջին հաշվառ-
ման տվյալներով, Հայաստանի խոշոր անա-
սունների թիվն այս տարի կազմում է անցյալ
տարվա հոտի 100,5 տոկոսը, մանր անասունների

թիվը՝ գրեթե 100 տոկոսը, խոզերինը՝ 175 տո-
կոսը: Յեթե խոշոր և մանր անասունների
քանակական աճի մասին դեռ վաղաժամ է խոսել,
ապա ուշադրով և խիստ դրական են այն փո-
փոխությունները, վոր այս տարի առաջ յեկան
անասունների հոտի կազմի մեջ, փոփոխություն-
ներ, վորոնք նպաստավոր հոգ են ստեղծում անաս-
նապահության առաջիկա տարիների բուռն աճ-
ման համար: Այսպես, 1933 թվին Հայաստանի
խոշոր անասունների հոտում 1—2 տարեկան
մատղաշները 1932 թվի համեմատությամբ կազ-
մում էին 90 տոկոս. մինչև մեկ տարեկան հոր-
թերը՝ 88 տոկոս, իսկ այս տարի անցյալ տար-
վա համեմատությամբ մատղաշները կազմում են
138 տոկոս, հորթերը՝ 101 տոկոս: Խիստ ուշա-
դրով է կոյճնեստական անասնապահության աճը.
կոլտնտեսությունների խոշոր անասունների հա-
մայնական հոտը 33 թվին 32 թվի համեմատու-
թյամբ կազմում էր 92 տոկոս, իսկ 1934 թվին
1933 թվի համեմատությամբ կազմում է 120
տոկոս: Այս աճումը յեզների գծով կազմում է
19 տոկոս, կովերի գծով՝ 8 տոկոս, մատղաշների
գծով՝ 53 տոկոս և հորթերի գծով՝ 26 տոկոս:
Մանր անասունների կոլտնտեսական համայ-
նական հոտը Հայաստանում անցյալ տարվա
համեմատությամբ աճել է 28 տոկոսով: Այս

թվերը գալիս են մի անգամ ել ապացուցելու, վոր կայուն անասնապահության միակ հանապարհը՝ կոլսիսեսական (յեվ խորհրդային սնեստոբյունների) անասնապահության հանապարհն է:

Յեռ խոսեցի արդեն անասունների ընդհանուր հոտի կազմի գրական փոփոխությունների մասին: Բերենք մի յերկու թիվ ել: Խոշոր անասունների նախընտր 1933 թվին յուրաքանչյուր 100 կովին ընկնում եր 2 տարեկանից ավելի յերինջ՝ 13 հատ. 1934 թվին՝ 15 հատ: 1—2 տարեկան հորթեր՝ 33 թ. 30 հատ, 34 թ.՝ 42 հատ: Մինչև մեկ տարեկան հորթեր՝ 33 թ. 72 հատ, 34 թ.՝ 77 հատ: Մատղաշների և հորթերի պահպանումն այս տարի ամենազրական յերևույթն է անասնապահության գծով և պայմաններ ե ստեղծում՝ առաջիկա 2—3 տարվա ընթացքում լցնելու վերջին տարիների բացը անասունների թվի կրճատման բնագավառում, յեթե միայն ավելի ուժեղանա իրական բուշերիկյան պայքարը հանուն սոցիալիստական անասնապահության:

Անասնապահության բնագավառում ձեռք բերված այս մի շարք նախնական նվաճումներն արդյունք են անասնապահական առաջավոր շրջանների կուսակազմակերպությունների, քաղբաժինների, առաջավոր կոլտնտեսությունների համառ

պայքարի, բուշերիկյան աշխատանքի: Այդ նվաճումներն արդյունք են այնպիսի կոլտնտեսությունների աշխատանքի, վորպիսիք են՝ որինակ՝ Համգաշիմանի, Ուզունլարի, Այնալուի, Ուռուտի, Գոյքիլիսայի, Զուլախաշի, Աշնակի, Ռնդամալի, Վ. Ղանլիջայի և բազմաթիվ այլ գյուղերի կոլտնտեսությունները, վորոնք լավ որինակներ են տալիս այն բանին, թե ինչպես կարելի յե արագ աճեցնել անասնապահությունը ֆերմայի սեփական սերնդով և կուլտուրական բարենորոգումներ մտցնել անասնաբուծության մեջ: Այդ նվաճումներն արդյունք են նաև այնպիսի անձնվեր հովիվների ու անասնապահների աշխատանքի, վորպիսիք այս պատգամավորության մասնակիցներն են, որինակ, ընկ. ընկ. Աբրահամ Թովմասյանը և Կուրբան Մարդանովը (Գոյքիլիսա), Նիկոլ Աբրահամյանը (Բժնի), Խուդոյեվ Բաքիրը (Արագածի խորհանտեսություն), Գարո Զոբանյանը (Ուռուտ), Մուր Մանուկյանը և Յեղիշե Ավդալյանը (Վ. Թալին), Սիսակ Գրիգորյանը (Զուլախաշ), Արտաշես Խալաթյանը (Ստեփանավանի «Շահումյան» կոլտնտեսություն) և այլ հարյուրավոր ազնիվ ու պարտաճանաչ աշխատավորներ, վորոնք հաճախ կարկտի և անձրևի տակ արթուն ու սրտացավ կերպով հսկում և պահպանում են համայնական հոտերն ու նախիրները:

Սրանք են և սրանց շարքին նաև տասնյակ ու հարյուրավոր այլ ընկերներ—կոլտնտեսու-թյունների ակտիվիստները, հովիվներ, նախարպան-ներ, կթողներ—սրանց են մեր անասնապահա-կան ժրոհի յերեվելի մարդիկ, սրանց է, վո-րպեսք է նանաչի, հարգի յեվ սիրի մեր վոդջ յերկիրը. սրանց որինակն է, սրանց պարտաճա-նաչ և գիտակից աշխատանքի որինակն է, վո-րպիտի վարակի հարյուրավոր և հազարավոր նոր մարտիկների՝ անասնապահության ֆրոնտում բո-ղևիկյան թափով և վորակով առաջ մղելու համար սոցիալիստական անասնապահության զարգաց-ման գործը:

Բայց, ընկերներ, չպետք է մոռանալ, վոր մեր այս մի քանի նախնական հաջողությունները համաչափ չեն տարածվում բոլոր օրջաններին վրա: Առաջավոր շրջանների բարձր ցուցանիշ-ներն իջնում են Հայաստանի միջին ընդհանուր տվյալների մեջ, շնորհիվ այն քանի, վոր մի քանի շրջաններ դեռ այս տարի յեվ չկարողացան անա-սունների քանակի նվազման առաջն առնել: 1934 թվին մենք ունենք անասնապահության գծով աճում Ղափանի, Ղարաքիլիսայի, Իջևանի, Դիլիջա-նի, Գորիսի, Բասարգեչարի, Ղուրղուղուլու, Լե-նինականի, Բայազետի, Ստեփանավանի, Թալինի, Շամշադինի շրջաններում: Բայց այս շրջանները

դեռ ունենք անգամ այս տարի հետ մնացող այն-պիսի շրջաններ, վորպիսիք են՝ Ախտան, Աբարա-նը, Արթիկը և Քեշիշքենդը, վորոնք այս տարի ել մեծ նվազում են տալիս թե խոշոր և թե մանր անասունների գծով՝ Փաշալուն, վոր մեծ կորուստ ունի խոշոր անասունների գծով, Մարտունին և Ղամարլուն, վորոնք խոշոր կրճատում են տալիս մանր անասունների գծով: Ավելացնենք սրան նաև այն, վոր ձիերի քանակն այս տարի Հայաստա-նում իջել է անցյալ տարվա համեմատությամբ և պարզ կլինի, վոր դեռ խիստ անբավարար պեսք է համարենք մեր ձեռք բերած արդյուն-ներն անասնապահության ժրոհում:

Համկոմկուսի Կենտկոմի հունիսյան պլենումի գնահատականը, թե՛ «անասնապահության դրու-թյունը, ամբողջությամբ վերցված, շարունակում է անբավարար մնալ, նրա զարգացումն ընթանում է չափազանց դանդաղ, իսկ ձիերի գծով դեռ չի դադարել քանակի կրճատումը»—այս գնահատա-կանն անմիջականորեն վերաբերում է նաև մեզ: Ահա թե ինչու Հայաստանի բողևիկների ամե-նաառաջնակարգ խնդիրն է՝ շատ ավելի լարել ուժերը, քան մինչև այժմ՝ ամեն մի շրջանում, գյուղում և կոլտնտեսության մեջ կոնկրետ ձեռ-նարկումներով առաջ մղելու համար անասնապա-հության գործը:

Ի՞նչ հիմնական կետերի վրա յե, վոր պետք է կենտրոնացնենք մեր ջանքերը:

3. ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ԱՆԱՍՆԱԲՈՒԾՈՒԹՅԱՆ ՄԱՐՏԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Ամենից առաջ անհրաժեշտ է, վոր ցանքի պետական պլանի որինակով արմատացնենք անասնաբուծության գծով հաստատուն պլան տալու գործը: Համ. Կ. (բ) Կ. Կենտկոմի հունիսյան պլենումն այս առթիվ վորոշեց. «Անասնաբուծության արագ վերելքն ապահովելու համար սահմանվում է անասնաբուծության զարգացման պետական պլան, հաստատվում են անասունների թվի ավելացման պլանային առաջադրանքներ խորհրդատեսությունների և կոլտնտեսային ապրանքային ֆերմաների համար, մատղաշ անասունների մեծացնելու պլան՝ խորհրդատեսությունների, կոլտնտեսությունների, կոլտնտեսականների ու մենատնտեսների համար, ինչպես և կեր արտադրելու պլան՝ հասցնելով այդ պլանները խորհրդատեսություններին, կոլտնտեսություններին և գյուղխորհուրդներին»:

Եեզ մոտ այդպիսի պլանների հիմնական ցուցանիշներն արգեն մշակվել են և ուղարկվել են շրջաններին: Այդ պլանները, վորոնք կոնկրետացվելու յեն շրջաններում ըստ կոլտնտե-

սությունների և գյուղերի, պետք է կատարվեն պարտադիր կերպով՝ կուսկազմակերպությունների ղեկավարությամբ, անասնաբուծական ֆերմատի աշխատողների և մանավանդ ֆերմաների վարիչների, հովիվների ու նախարականների ջանքերով, նրանց ազնիվ ու նվիրված գործունեությամբ:

Յեա, ընկերներ, ասացի, վոր այս տարի նախնական նվաճումներ ունենք կոլտնտեսական անասնաբուծության բնագավառում: Բայց դե գործի միայն սկիզբն է: Իսկ սկիզբն ամուր է դրված. մանր, ցրված, խզուկ անասնաբուծությունից մենք անցել ենք խոշոր կոլտնտեսական ֆերմաների: Այդ յերաշխիք է տալիս, վոր կարելի յե և պետք է այդ բնագավառում ևս առաջ գնալ մեծ թափով ու բարձր վորակով:

Բայց հենց այդ առավելությունը, այսինքն՝ անցումը խոշոր տնտեսությունների, պահանջում է, վոր մեր անասնաբուծ-կոլտնտեսականներն առաջ գնան, տիրապետեն զոոտեխնիկային, ախրապետեն խոշոր տնտեսություն վարելու տեխնիկային, հասկանան նոր, գիտական հիմքերի վրա դրված անասնաբուծության «մանրուքները»: Գործն այժմ հենց այդտեղ էլ դեմ է առնում. գործը դեմ է առնում մեք անկուլտուրականությամբ: Խնդիրն այն է, վոր արմատապես

փոխելով անասնաբուժական տնտեսության սիս-
տեմը (անհատականից—համայնականի անցնե-
լով), մենք դեռ չենք կարողացել մեր ֆերմա-
ներում նույնպիսի արմատական հեղաշրջում մըտ-
ցնել անասնաբուժական տեխնիկայի մեջ:

Հին անասնաբուժությունը, վորի արմատա-
կան վերափոխումով ենք մենք այժմ զբաղված,
հիմնված էր խեղճության և անկուտուրակա-
նության վրա: Այդ անկուտուրականությունը
դեռ դուրս չի մղված: Անասուններին անմաքուր
պահելը, հիվանդություններից չհասկանալը և
չբուժելը, կթելուց առաջ կովի կուրծքը չլվանալը,
մուժ, կեղտոտ և ցուրտ գոմերը, անասունների
ցեղի բարելավման բացակայությունը, արոտնե-
րի բարբարոս ոգտագործումը—և անկուտուրա-
կանության այս պտուղներն են, վոր մենք բա-
վական առատությամբ ունենք դեռ բոլոր շրջան-
ների մի շարք ֆերմաներում: Այդ անկուտուրա-
կանությանը վերջ տալը յեվ անասունների խը-
նամբը նոր ձևով կազմակերպելու գործն այժմ
մեզ համար ամենակարեւորն է: Այդ ուղղու-
թյամբ կա գիտություն խոսքը, գոտտեխնիկայի
խոսքը և մեր առաջավոր խորհրդատեսություննե-
րի ու կոլտնտեսությունների փորձը: Համզաչի-
մանի, Ստեփանավանի, Ուզունլարի, Սարատով-
կայի և տասնյակ այլ կոլտնտեսություններ ար-

574-7

դեն անասունները պահում են կուտուրական
գոմերում, ունեն սիլոսի մեծ պաշար, անասուն-
ների կուրծն ու աչքերը մաքրելու համար հա-
տուկ սրբիչներ են գործածում, բարելավում են
արոտները, և զարմանալի չէ, վոր խոշոր ար-
դյունք են ստանում իրենց անասուններից, ժամ-
կետից շուտ կատարում են կաթ հանձնելու
պարտավորությունն ու առատ պանիր և յուղ են
ուղարկում պահեստ՝ կոլտնտեսականներին ըստ
աշխուրհի բաշխելու համար:

Անասունների կուտուրական խնամքի մի
քանի փաստ բերենք: Գյուղակրուլադի կոլտնտե-
սության ֆերմայում անցյալ տարի ամեն մի
կովից միջին հաշվով ստացվել է 4,5 ցենտներ
կաթ, իսկ այս տարի, անասունների խնամքը
լավացնելու հետեանքով, մինչև հուլիսի վերջն ար-
դեն ստացվել է ամեն մի կովից 5 ցենտներ և մինչև
տարվա վերջը կստացվի դեռ 2,5-ից 3 ցենտներ:

Նույն կոլտնտեսությունում ամեն մեկ գոշ-
խարից պլանով այս տարի պետք է ստացվի 60
կիլո կաթ, այնինչ մինչև ոգոստոսի 1-ն ստաց-
վել է արդեն 80 կիլո:

Կարդանք մի հատված Կոտայքի շրջանի Գյույ-
ֆիլիստ գյուղի կոլտնտեսության հովիվների՝ Կենտ-
կոմին ուղղած նամակից.

«Այս տարի ծնված 399 գառից և 9 ուլից

մենք կորուստ ենք ունեցել 13-ը, կարակուղ ցեղին պատկանող 8 գառներ ել, վորպես թանգարժեք մորթի ունեցողների, մորթել ենք: Մընացած 387 գառն այնպես լավ ենք խնամել և պահպանել, գառներն ասիական են մեծացել և գիրացել, վոր նրանց միջին քաշը տարեվերջի համար նախատեսված 32 կիլոյի փոխարեն գեռուս ոգոստոսի 25-ին կազմում են 40 կիլո:

Դու, ընկ. Խանջյան, յերևի հիշում ես, վոր համագումարում դովաանքով եյիր խոսում այն մասին, վոր մատղաշների միջին քաշը հասցըրել եյինք 32 կիլոյի, իսկ այժմ մենք շատ գառներ ունենք, վորոնք կշռում են 50—55 կիլո:

Հարվածային կոլտնտեսականների համահայրաստանյան համագումարում խոսելով մայր վոչխարների կորստի մասին, դու այն ժամանակ գոհացուցիչ եյիր համարում այն, վոր մենք 100 մայր վոչխարից միայն չորս հատ կորուստ ենք տվել, այնինչ այս տարի մենք 478 մայր վոչխարից, 180 շիշակից, 35 զոչից և 14 այծից (ընդամենը 707 հատից) կորուստ ենք տվել սիայն 3-ը, վորից 2-ը հիվանդության պատճառով սառկեցին, իսկ զայլերին հաջողվեց տանել մեկը: Գայլերն ամեն տարի ել մեծ վնաս են հասցնում մենատնտեսների հոտին: Անցյալ տարի զայլերը մենատնտեսների հոտից պատա-

ռառեցին 50-ից ավելի վոչխար, իսկ այս տարի հենց գյուղում գայլը մտնելով գոմը՝ լափեց մենատնտես Դրիգոր Մուրադյանի 4 գառը, Դուկաս Հովեյանի 2 գառը, ել չենք խոսում սարում յեղած կորստի մասին, վորը նույնպես բավականին մեծ է: Բայց մեր առաջից գայլը չի կարողանում վոչխար տանել: Են մեկն ել տարան, վորովհետև այդ ուր վորոշ պատճառով շները հետ եյին մնացել:

Մենք հաստատ կարող ենք ասել, վոր Կոտայքի շրջանում մեր ֆերմայի վոչխարները և գառները ավելի լավ վիճակի մեջ են, քան մյուս ֆերմաներում: Դրան ապացույց է այն, վոր մեր ֆերմայում վոչ մի հիվանդություն չկա. ամենամեծ վնասը կամ հիվանդությունը մենք անմիջապես բուժում ենք:

Յերբ կոլտնտեսության վարչությունն այս տարի ապրիլին վոչխարը կշռեց և մեզ հանձնեց, ամենալավ մաքին կշռում եր 48 կիլո, միջակը՝ 35 կիլո, նիհարը՝ 23 կիլո, իսկ հիմա լավը կշռում է 71 կիլո, միջակը՝ 59,7 կիլո, ամենանիհարը՝ 49,2 կիլո: Վոչխարներն այսուհետև ավելի շատ են գիրանալու, քանի վոր արգեն ցամաքել են և չեն կթվում:

Վորն է այն գաղտնիքը, վոր մեր վոչխարը թե՛ մեր գյուղի մենատնտեսների, և թե՛ մեր

շրջանի մյուս ֆերմաների վոչխարներից ա-
վելի լավ եւ և գեր: Դրա պատճառը, ընկ-
նանջան, այն եւ, վոր մենք, հովիվներս, մա-
նավանդ մեր ավագ հովիվ Աբրահամ Թովմաս-
յանը, շատ լավ հասկանում ենք վոչխարի լե-
զուն՝ քե սարվա վոր յեղանակին ինչպե՞ս
պե՛սք եւ պահել յե՛վ արածեցնել»:

Ահա, ընկերներ, անձնվեր մարդկանց կենդա-
նի գործը:

Ընկերներ, կուտուրական անասնաբուծու-
թյան հարցերը շոշափելիս, յես կուզե՞յի ձեր ու-
շադրությունը հատկապես սրել մասդաւի խը-
նամբի յե՛վ պահպանման վրա: Մատղաշը, ընկեր-
ներ, ֆերմաների հիմքն եւ, նրանց աճման հիմնա-
կան աղբյուրը: Այդ աղբյուրը միշտ վարար-
պետք եւ պահել, կուտուրական վերաբերմունք
ունենալ դեպի մատղաշը և վոչ մի կորուստ
չտալ:

Ուրախությամբ կարող ենք նշել, վոր մեր
կոլտնտեսականներից շատերն արդեն մատղաշի
հետ սկսել են նոր ձևով վարվել: Դրա որինակը
մենք տեսանք Սարատովկայում, ուր դեռ հուլի-
սին մինչև 180 կիլոյանոց հորթեր կային:

Կամ Ղարաքիլիսան, այստեղ նորը և որինա-
կելին այն եւ, վոր Համգաչիմանի, Ղշաղի, Հաջի-
գարայի և մի քանի այլ գյուղերի սարերում

ամուսն ամիսներում կառուցել եյին տախտակե
հատակով մաքուր, չոր ու լուսավոր շարժական
հորթանոցներ: Այդպիսի 9 հորթանոց կային Ղըշ-
լաղի սարում, 16 հորթանոց՝ Հաջիգարայի սա-
րում և 120 հորթի համար լավ հարմարու-
թյուններ՝ Համգաչիմանի սարում:

Մեծ չափով այդ մաքուր ու չոր հորթանոց-
ներով պետք եւ բացատրել այն հանգամանքը,
վոր Ղարաքիլիսայի շրջանում մատղաշի քիչ կո-
րուստ յեղավ (չէ՞ վոր հորթերն ամենից շատ
ստակում են ցրտից, խոնավությունից ու փոր-
լուծից):

Ղարաքիլիսայի ընկերների կազմակերպած
այս գործը շատ որինակելի յես: Անհրաժեշտ եւ
Հայաստանի բոլոր ֆերմաներում, Ղարաքիլիսա-
յի որինակով, կուտուրական բնակարաններ
կառուցել մատղաշի համար:

Յես կուզե՞յի, ընկերներ, թվել այն ֆերմա-
ների անունները, վորտեղ շնորհիվ նրանց վա-
րիչների, գառնարածների, հորթարածների և կը-
թողների բարեխիղճ աշխատանքի, մատղաշի կո-
րուստ կամ չի յեղել կամ այդպիսին հասցվել եւ
շատ փոքր չափերի:

Նայենք այդ ֆերմաների ցուցանիշներին.

Ալլախլեղու օրջան.

Ուզունլարի ֆերման 100 կովից ստացել ե

97 հորթ: Ֆերմայի հարվածայիններն են — Լե-
վոն Նալբանդյանը, Գրիգոր Գորգինյանը, Անիկ-
Հարգայանը, Խեչո Մամաջյանը: Սրանց լավ
աշխատանքի շնորհիվ աճել է և՛ անասունների
արդյունավետությունը: Անցյալ տարվա 800
լիտրի փոխարեն այս տարի ֆերմայի ամեն մի
կովը միջին հաշվով տվել է 880 լիտր կաթ:
Մատղաշների որակն աճն այս տարի 480 գրամ
է՝ անցյալ տարվա 400 գրամի փոխարեն: Ֆեր-
մայի վարիչն է ընկ. Մեխակ Զորաճյանը:

Շամուտի ֆերման ամեն 100 մայր վոչխա-
րից (հաշված նաև ստերը) ստացել է 86
գառ. հարվածայինն է—Արամ Քոչարյանը:

Աթանի ֆերման ամեն 100 վոչխարից ստա-
ցել է 88 գառ և 100 կովից (հաշված նաև բս-
տերը)՝ 81 հորթ: Հարվածայինն է—Մանթա:
Հակոբյանը:

Մարսուկու շրջան.

Չուլխաչի ֆերման հայտնի յե իր բալբաս-
ցեղի վոչխարներով: Այդտեղ 479 գառից սառ-
կել է միայն մեկ և կես տոկոսը: Ֆերմայի վա-
րիչն է ընկ. Սահակյան Համբարձումը:

Վերին Քոլաղոանի ֆերմայում 552 գառնե-
րից սատկել է միայն 2 տոկոսը: Վարիչն է ընկ-
Մկրսյան Միսակը:

Ներքին Քոլաղոանի ֆերման ծնած 245 վոչ-

խարի գառներից վոչ մի կորուստ չի տվել: Վարիչն
է ընկ. Արեակ Հակոբյանը:

Աբարանի շրջան.

Ղազնաֆարի ֆերման ծնած 412 վոչխարի
գառներից կորուստ է ունեցել ընդամենը 2 տո-
կոս: Վարիչն է ընկ. Մնացական Սերոբյանը:

Կոսայի շրջան.

Ջառի ֆերմայում ծնած 608 վոչխարի գառ-
ներից սատկել է միայն 1 տոկոսը: Վարիչն է
Յերվանդ Մինասյանը:

Բաղդուղի ֆերմայում ծնած 312 վոչխարի
գառներից սատկել է միայն 1,5 տոկոսը: Վարիչն
է Մարտիրոսյան Սահակը:

Արթիկի շրջան.

Ղուլիջայի ֆերմայում 38 հորթից վոչ մեկը
չի սատկել: Վարիչն է ընկ. Արարատը:

Սյոզութլի ֆերմայում 250 գառից և 16
հորթից վոչ մեկը չի սատկել: Վարիչն է ընկ.
Կարոն:

Իհարկե, բազմաթիվ են այն ֆերմաները
(մանավանդ Թալինի, Ղարաբիլիսայի, Սիսյանի,
Աղբաբայի շրջաններում), վորոնք թեև դուրս
մնացին այս ցուցակից, սակայն պակաս նվա-
ճումներ չեն ունեցել մատղաշի խնամքի ու
պահպանման գծով:

Այս որինակները պետք է բազմապատկել:

Մենք մասդաւը յեմ առհասարակ անատունները
խնամելու գործը բարձր աստիճանի պիտի հաս-
ցնենք. այստեղ մենք պե՛տք է հասնենք յեմ անց-
նենք անասնապահութեան գծով առաջավոր կա-
պիտալիստական յերկրներից՝ Հոլանդիայից, Պա-
նիայից, Շվեյցարիայից:

Իսկ դրա համար հարկավոր է, վոր անաս-
նաբուծական ճիւղի բոլոր աշխատողները կուլ-
տուրական լինեն:

Մեր կուտակցութեան կենտրոնական որգան
«Պրավդան» ամենայն իրավամբ վերջերս գրում
էր, թե՛ «Նախըրապանն ու հովիվն անտուն-անտեր
մարդիկ են: Նրանք գյուղի ամենահետին մար-
դիկն են: Այսպէս ելին գնահատում նախըրապա-
նին ու հովիվին հին մենատնտեսային գյուղում»:

Այժմ նրանց ձեռքին է գտնվում մեր անաս-
նաբուծութեան բախտը. այժմ նրանք գործի
տերն են: Հետեապէս նրանք այժմ պետք է
կուլտուրական, գիտուն և խելացի տերեր լինեն:
Այժմ միայն փորձով շատ առաջ գնալ չես կա-
րող: Առաջ քո յերկզւ կռիւն եր ու մի մոզին,
իսկ այժմ ահագին նախիր, ցեղական անասուն-
ների նոր գոմեր, կաթ մշակելու մեքենաներ:
Այժմ պստիանշվում է հասկանալ այդ բոլորից.
հասկանալ անասունի լեզուն, գրագետ լինել,
սիրապետել գոռսեխնիկային:

Այդ գծով Հողտողկոմատի որգանների պար-
տականութիւնը շատ մեծ է: «Պրավդա»-ի բերա-
նով կուտակցութիւնը հարցն այսպէս է դնում.

«Ժամանակն է, վոր հողային որգաններն ընդ-
հուպ մոտենան նախըրապանների և հովիվների
վորակի բարձրացմանը: Զմեռային շրջանում
վոչ միայն պետք է քննութեան առնել նախ-
ըրապանների և նրանց ոգնականների ամբողջ
կազմը, այլև պետք է նրանց դասընթացներ
ուղարկել: Միայն նրան կարելի յէ կայսնե-
սային չորան յեմ նախըրապան ընդունել, ով
սիրապետում է գոռսեխնիկական յեմ անաս-
նաբուծական միւնիստիսին»:

Ընկերներ, առաջիկա ձմռանը պատրաստվե-
լու հարցերին անցնելուց առաջ, յես կուզեյի
յերկու խոսք ասել մի կարեւոր հարցի մասին:
Պա մեր անատունների ցեղը բարելավելու
հարցն է:

Սոցիալիստական տնտեսութեան համար ուղ-
ղակի անհանդուրժելի յէ մեր անասունների մեկ
խոշոր մասի վորակը և «ցեղը»: Մեծիսացիայի
միջոցով մենք կարող ենք բարելավել անասուն-
ների ցեղը, ստանալ լավ սերունդ. նոր սերնդից
ել՝ ավելի լավ սերունդ, և այդպիսով ժամանա-
կի ընթացքում մեր նախիրը ցեղային, լավորակ
կազմ կունենա:

Մետիսացման գործը, վոր նոր է սկսվել՝ այժմ իսկ հիանալի արդյունքներ է տալիս: Յեռ յերբ յեղա Սարատովկայի կոլտնտեսությունում, զարմանքով ու հիացմունքով եյի նայում կոլտնտեսության մետիս հորթերին («շվից» ցեղից)՝ վորոնք վեց ամսակուն հասակում արդեն տեղական կոճերի յերինջների չափ եյին:

Նույն շրջանի Շագարգայի ֆերմայում մի տարեկան «Գիզանտ» ցուլիկը կշռում է 520 կիլո, իսկ «Փաշա»-ն՝ մի տարեկան սիմենտալ ցուլիկը՝ 500 կիլո: «Միլկա» կովի «Լորդ» հորթի սկզբնական քաշը յեղել է 48 կիլո («Լորդը» ծնվել է փետրվարի սկզբներին), իսկ այժմ նրա քաշը հավասար է 230 կիլոյի:

«Խնալ» կովի հորթի ծնված որվա կենդանի քաշը յեղել է 42 կիլո: Նախատեսված եր, վոր «Խնալ» հորթը մայիս ամսին պետք է աճի 12 կիլո, այնինչ 12-ի փոխարեն ավելացել է 25 կիլոյով. այժմ այդ հորթի կենդանի քաշը հավասար է մոտ 210 կիլոյի: «Սալախ» սիմենտալ կովի հորթի 2 ամիսը չլրացած՝ նրա կենդանի քաշը հավասար եր 70 կիլոյի:

Ահա ցեղական և մետիս անասունների սերունդը:

Չնեղանաք, ընկերներ, յեթե ասեմ, վոր մեր հովիվ ընկերների մեծ մասը դեռ պահպանողա-

կան է նորմալությունների հանդեպ, դեռ սերտալի չի մտնում մետիսացման գործին: Անցյալ աշնանը, որինակ, ՀոգԺողկոմատը թանգարժեք և արդյունավետ մերինոս ցեղի խոյեր ուղարկեց շրջանները: Բայց ահա Դիլիշանի Պողոս քիլիսա գյուղի կոլտնտեսության չորանները խոյերին վոչխարի մոտ չթողին. «ես ի՞նչ եմ, ես պոչավոր շները. սրանց բեղմնավորած վոչխարից ո՞վ գիտի, թե ի՞նչ ջանավար դուրս կրգա», — ասել եյին նրանք:

Իհարկե, նրանք չարաչար սխալվում են և զրկվում մեծ ոգուտից: Կոտայքի շրջանի Ջառ գյուղի կոլտնտեսականների մի մասի մեջ ել սկզբում այդպիսի տրամադրություն կար: Իսկ յերբ խելքի յեկան՝ տեսան, վոր տեղական մագես ցեղի վոչխարը գուգավորվելով ցեղական կարակուլ խոյի հետ՝ արդեն առաջին սերնդից ստացվում են այնպիսի գառներ, վորոնք մի քանի անգամ թանգ են գնահատվում, քան տեղական վոչխարների գառները:

Փորձը ցույց է տվել, վոր մետիս կովերի կաթնատվությունը մեծ չափով բարձր է տեղական կովերի կաթնատվությունից: Կարելի չե բազմաթիվ որինակներ բերել այդ ապացույցելու համար: Ստեփանավանի շրջանի «Ստալին-Շահումյան» կոլտնտեսության ֆերմայի շվիցի մետիս կովերից կարելի չե թվել հետեյալները.

«Սուրմա» կովը մեկ տարւա ընթացքում տվել է 32 ցենտներ բարձրորակ կաթ: Նույն ֆերմայի «Սալենկա» կովը տվել է՝ 30, իսկ սիմենտայի խառնուրդ «Լիսկի» կովը՝ 27 ցենտներ կաթ:

Սրանք կաթնատվության ռեկորդային թվեր են, իեթե հաշվի առնենք, վոր տեղական կովերը միջին հաշվով տալիս են վոչ ավելի, քան 6—7 ցենտներ կաթ:

Ահա, այսպիսի անասուններ պետք է ստեղծենք և պահենք, ընկեր հովիվներ ու նախրապաններ:

Սակայն վոչ ամեն տեղ ցեղական անասուններն ու հատկապես մատղաշը շրջապատված են անհրաժեշտ հոգատարությամբ ու խնամքով: Յեւ դեւ են դեպքեր, յերբ ցեղական մատղաշի խնամքը հանձնարարված է անփորձ, անառնապահությանն անձանոթ մարդկանց, շատ անգամ եւ ուղղակի յերեխաներին: Հաճախ րանց պահել են կեղտոտ, վորի հետեանքով մատղաշները վարակվել են քոսով և վոջիւով: Մազրայի ֆերմայում վատ խնամքի և թափթփվածության հետեանքով զտարյուն ցեղական ցուլը գրեթե անպետքության է հասցված: Ստեփանավանի շրջանում ցեղական հորթերի կորուստի մեծ տոկոսն աշխատում եյին նորմալ համարել՝ ցեղական անասունի քնքշությունը պատճառաբանելով: Անասունների ցեղն ազնվաց-

նելու գործում կառավարությունն ոգնում է կոլտնտեսականին և այսուհետե ավելի շատ է ոգնելու: Կոլտնտեսությունների ֆերմաների տնտեսուններն ազնվացնելու նախատակով, վերջին 2—3 տարվա ընթացքում Հայաստան է ներմուծվել և տրվել ֆերմաներին 110 գլուխ Եվրոպայի և սիմենտալ ցեղի ցուլեր, 250 անգլիական յորկեյր ցեղի խոզեր և 300 ցեղական խոյեր: Այս տարի նորից ներմուծվում է 150 գլուխ Եվրոպայի ցուլ և ցուլիկ:

Ցեղական արտադրողներ տալով ձեզ՝ պետությունն ասում է, վերցրեք զարգացրեք Եվրոպայի ցեղը խոշոր անասունների՝ մեջ, բալբասը և մասամբ եւ կարակուլն ու մերինոսը՝ վոչխարի մեջ և յորկեյրը՝ խոզերի մեջ: Ձեզ մնում է հատուկ խնամք տանել ցեղական այդ թանգարժեք արտադրողներին, լրիվ ու խելոք ոգտագործել նրանց և աչքի լույսի պես պահել ու զարգացնել նրանց սերունդը:

Այսպես դնելով մետիսացման խնդիրները, չպետք է մոռանալ սակայն, վոր ցեղական անասունների կաթնատվությունն ու մթերատվությունը կարելի չէ զգալի չափով բարձրացնել՝ ադ անասուններն ավելի լավ խնամելով: Մետիսացումը մի կողմից, խնամքի բարելավմամբ տեղական անասունների վորակի բարձրացումը՝

մյուս կողմից, հիմնական լծակները պետք է դառնան մեր անասնապահության վորակի բարձրացման ասպարիզում:

Ընկերներ, ձմռանը պատրաստվելու հարցերը շոշափելիս, յես ուզում եմ դիտավորյալ կերպով աշխատանքի կազմակերպման հարցերն առաջ գցել, վորովհետեւ ամեն ինչ կախված է գործի նիս կազմակերպումից: Այստեղ գլխավորն այն է, վոր վերացվի դիմազրկությունը: Ձեզ հայտնի յե, թե մեր կոլտնտեսությունների մի մասը վորքան տուժեց՝ հողը, ինվենտարը և անասունները բրիգադներին մշտապես ամրացնելու մասին կուսակցության տված դիրեկտիվը խախտելու հետևանքով: Մենք դաշտավարության մեջ ստեղծեցինք կայուն բրիգադ, բրիգադը ճանաչեց իր մշտական հողն ու ջանք թափեց նրա վրա: Հետևանքը յեղավ մեր կոլտնտեսական գաշտերի առատ բերքը:

Բայց այդպիսի կայուն բրիգադ մենք անասնաբուծական շատ ֆերմաներում դեռ չունենք:

Շատ տեղեր դաշտավարական բրիգադի անդամներին ձմեռը հերթով ամրացնում են անասուններին, իսկ անասնաբուծական բրիգադի անդամներին կարճ ժամանակով մաս-մաս ազատում են գործից: Այդ յերևույթը տարածված է շատ կոլտնտեսություններում: Մարդիկ այսպես

են պատճառաբանում՝ «Ինչո՞ւ անասնապահն ամբողջ տարին աշխոր ստանա, իսկ դաշտավարություն մեջ աշխատողը՝ միայն 7—8 ամիս»:

Բացի դրանից, առհասարակ հոսունություն է նկատվում անասնապահական բրիգադներում, կադրերը ֆերմաներում չեն ամրացվում յերկարատե ժամանակով:

Հետազոտությունը ցույց է տվել, վոր մեր վոշխարաբուծական ֆերմաների 501 աշխատողից ֆերմայում վեց ամսից պակաս աշխատում են 172 հոգի, մինչև մեկ տարի աշխատում են 74 հոգի, մեկ տարուց ավելի՝ 255 հոգի: Յեթե ֆերմաների աշխատողների 35 տոկոսը վեց ամսից ել պակաս է աշխատում ֆերմաներում, ապա պարզ է, թե նրանք ինչ չափով կճանաչեն ֆերմայի անասուններին և ինչ չափով կխնամեն յուրաքանչյուր անասունին իր պահանջի ու բնավորության համապատասխան:

Սրան զուգընթաց տեղ-տեղ նկատվում է, վոր լավագույն կադրերը տրվում են դաշտավարությանը, իսկ ֆերմաները չեն ապահովվում կարող ուժերով: Քիչ չեն նաև այն դեպքերը, յերբ փորձված անասնապահները վար ու ցանքով են զբաղվում, կամ տրանսպորտի ու շինարարության վրա յեն աշխատում, իսկ ֆերմայում պոստերը մնացել են անփորձ մարդկանց ձեռքին:

Այսպես շարունակել չի կարելի, ընկերներ: Պետք է տրանսպորտից ու դաշտավարությանից փորձված անասնապահներին, վստահելի և անձնվեր կոլտնտեսականներին տեղափոխել ֆերմա, ստուգել ու ամրացնել ֆերմաների կազմերը և, վոր գլխավորն է, վերջ տալ հոսունության անասնապահական բրիգադներում և ըստ ամենայնի կայուն ու մեսական բրիգադներ ստեղծել բոլոր ձեռնարկներում:

Ընկերներ, ձիշտն ասած՝ վոչ միայն հովիվները, այլև ֆերմայի վարիչներին շատերն անգամ լավ չեն գլուխ հանում անասնաբուծության բնագավառի աշխատանքի կազմակերպման մանրուքից:

Վերցնենք հենց այն հարցը, թե ձեզ մոտ, ֆերմաներում, ինչպե՞ս են կիրառում գործարքը, վորպեսզի ապահովվի, որինակ, մատղաշների նորմալ աճը: Այդ ամենակարևորն է. չե՞ վոր մատղաշի զբոսնությունից է կախված մեր ֆերմաների ապագան:

Գործարքն այս գծով մինչև այժմ ել շարունակում է սխալ կիրառվել ֆերմաների մի մասում: Այդ սխալը ցույց տալու համար բերենք Ղշադի ֆերմայի որինակը:

Այդտեղ կթողը հորթի աճման համար աշխոր է ստանում մինչև հորթի 2 ամսական դառնալը:

2 ամսականից վեր հորթերի աճման համար կրթողները պատասխանատու չեն: Բայց չե՞ վոր հորթի աճման գործում կաթը դեռ անագին դեր է խաղում մինչև նրա 6—7 ամսական դառնալը: Յեվահա թե ինչ է ստացվում: Կթողը 2 ամսականից վեր հորթերի բաժինը կթում է անխնա կերպով, քամում է մինչև վերջին շիթը, վորպեսզի շատ կաթ հանձնի և շատ աշխոր ստանա, իսկ հորթը նիհարում է:

Յեվ զարմանալի չե, վոր այժմ Հաջիդարայի ֆերմայի հորթերը նիհար են (այստեղ ել է այդ ձեռ կիրառվում):

Այդ սխալին պետք է վերջ տալ. մատղաշի աճման համար աշխոր պիտի ստանա և պատասխանատու պետք է լինի նաև կթողը:

Վերցնենք ձեզ բոլորիդ հետաքրքրող մի այլ հարց—հովիվների վարձատրության հարցը: Այստեղ նույնպես սխալներ են կատարվում: Յերբեմն հովիվներին ու նախընտրանքներին աշխոր են տալիս վոչ թե նրանց պահած անասունների քալունը, բլիսի համեմատ, այլ միայն անասնաբուծության հովիվներին տուժում է, քանի վոր անպետք հովիվին հավասար է ստանում: Գալունը հովիվի համար ամենից դժվար և հետևապես ամենից շատ աշխոր վատտակելու շրջանն է: Նա անձրևի, հեղեղի տակ գիշեր-ցերեկ խոտի մեջ է և ծնեցնում ու խնամում է գառներին:

Դրա համար նրան զարնանը շատ ավելի յեն աշխտալիս, քան ամառը և աշնանը: Բայց ահա Հաջիգարայի ընկերները հովիվների համար այնպիսի նորմաներ եյին սահմանել, վոր նրանք զարնան սեզոնում զիշեր-ցերեկ աշխատելով՝ ուրական ³/₄ աշխտրից շատ չեն ստացել, իսկ կըթողները, վոր միայն ցերեկն են աշխատում և մոտ 2 անգամ պակաս պետք է ստանան հովից, ստացել են նրանցից $1\frac{1}{2}$ —2 անգամ ավելի:

Կամ վերցնենք Ֆերմայի ղեկավար կազմի վարձատրման հարցը:

Ստեփանավանի շրջանում Ֆերմաների վարիչները հաշվվում են վարչական ապարատի աշխատողներ՝ կայուն վարձատրությամբ: Որինակ՝ «Ստալին-Շահումյան» կոլտնտեսության Շագարգայի Ֆերմայի վարիչը, անկախ Ֆերմայի անասնապահական ղրությունից, անկախ մատղաշների աճուսից կամ նվազումից, ստանում է որական 1,25 կայուն աշխոր:

Կուլթանի Ֆերմայի վարիչն որական ստանում է մեկ աշխոր, Վարդաբլրի Ֆերմայի վարիչը՝ ամսական 25 աշխոր, իսկ Գյուլազարակի Ֆերմայի վարիչը, տարվա կեսն անցել էր, բայց դեռ չգիտեր, թե ինչպես և ինչքան աշխոր պետք է ստանա:

Ուզունլարի Ֆերմայի վարիչ ընկ. Զորանյանն ամսական ստանում է 18 աշխոր, անկախ

նրանից, թե ինչպես են կատարվում կաթի, մսի ու բրդի պլանները Ֆերմայում:

Պարզ է, վոր գործի շահը պահանջում է վերջ տալ այդ սխալներին, Ֆերմաների վարիչների, հովիվների, նախապանների լեվ կթողների աշխորների ֆանակը խիստ կախման մեջ դնել նրանց կատարած գործի արդյունքից—անասունների դուրսյունից, կաթի, մսի, բրդի ֆանակից լեվ առհասարակ Ֆերմայի պլանների կատարումից:

Ընկերներ, այժմ ձմռանը պատրաստվելու ամենակարևոր հարցը գոմերի շինարարության, նորոգման ու կահավորման հարցն է: Դուք, ընկերներ, արդեն տեսնում եք, վոր գյուղում կոլտնտեսական կարգերը հաղթանակելուց հետո, փոխվում է նաև մեր անասունների բնակարանը: Նահապետական հին, մութ գետնափոր գոմերի կողքին բազմաթիվ կոլտնտեսություններում քարձրանում են տաշված քարերով, սալահատակված, լուսավոր և ոգառատ գոմեր:

Մինչև այս տարվա հունվարի 1-ն արդեն կառուցվել ու հանձնվել են ոգտագործման 108 գոմ՝ 10.500 կովի համար, վոչխարի նոր տիպի 31 փարախ՝ 19.200 վոչխարի համար, 7 խոզանոց՝ 375 խոզի համար: Այս տարի արդեն կառուցվել և ավարտվել են 53 գոմ՝ 4.800 կովի համար, 8 փարախ՝ 4.500 վոչխարի համար և 9 խոզանոց՝ 390 խոզի համար:

կատարվածը քիչ բան չէ, բայց պետք է նկատի ունենալ, վոր համայնական անասունների մեծ մասը դեռ մնում են հին գոմերում, ուր դժվար է որինակելի կարգ ու կանոն հաստատել: Մեր բոլորի խնդիրն է ընտիր գոմերի մեջ պահել մեր բոլոր անասունները, իսկ դա կախված է առաջին հերթին ձեզանից, տեղական աշխատողների ջանքերից:

Ընկերներ, կոլտնտեսականների շարքերից նոր կարգերի շնորհիվ դուրս յեկան տաղանդավոր շինարարներ: Յես վորպես որինակ կբերեմ Լենինականի շրջանի Վ. Ղանլիջա գյուղի կոլտնտեսությունյան նախագահ ընկ. Գեվորգ Մանուկյանին, վորի շինարարական տաղանդի շնորհիվ վերջին յերեք տարվա ընթացքում կոլտնտեսությունն 8 նոր և խոշոր գոմ է կառուցել:

Գեվորգի նման պիտի կառուցել, ընկերներ: Կառուցել արագ, բարձր վորակով, շնորհով: Մինչդեռ մեզ մոտ դեռ շատերը նոր գործին հին գյուղացու, մենատնտեսի աչքով են նայում: Այսպես, որինակ՝ Աբարանի Դանազիրմազ գյուղի կոլտնտեսությունն էլ է գոմ կառուցել: Այդտեղ պատերի հաշիվները սխալ են արված, կառուցումը վատորակ է և այժմ հողբաժինը վորոշել է այդ շենքը դարձնել մարագ: Ամեն որ հսկեցեք շինարարությունը, թույլ մի տաք վատորակ շինարարություն և այն ժամանակ կունենանք լավ գոմեր, ուր մատղաշի կորուստն էլ

կնվազի, ծինն էլ հաջող կկազմակերպվի, տավարն էլ առողջ կլինի:

Պես էն ձգել, վոր առաջիկա 2—3 տարվա ընթացքում մեր բոլոր ժեմաներն ապահովված լինեն վոչ միայն լավ գոմերով, այլև բոլոր գոմերն ունենան ջուր, սիգասարառուներ, միզամբարներ, ծննդատուն, մեկուսարան և հորթանոց՝ բոլորը նոր ձեռի, հարմարեցված սոցիալիստական անասնապահության պահանջներին:

Մեզ համար, ընկերներ, ինչպես գիտեք, անասնաբուծության բնագավառում կելի հարցը կենսոնական, գլխավոր հարցն է: Զնայած ամուլա սկզբի մասնակի յերաշտին, այս տարի խոտհնձի պլանը Հայաստանի կոլտնտեսությունները կատարել են 101,3 տոկոսով, իսկ սիրսի պլանի թերակատարումը պետք է վերացվի մինչև նոյեմբերի մեկը: Այդ գծով առանձնապես խրախուսելի գործ կատարեցին Թալինի, Ղարաքիլիսայի, Աբարանի և Աշտարակի շրջանները, վորոնք խոտհնձի պլանները կատարեցին 110-ից (Ղարաքիլիսա) մինչև 168 (Թալին) տոկոսով:

Սակայն առանձին շրջաններ և կոլտնտեսություններ մեծ մասամբ իրենց վատ աշխատանքի պատճառով կերի պակասություն ունեն: Անկախ դրանից էլ՝ մեր յերկրի կլիմայական պայմանները ձեզ հայտնի յե, գարունը կարող է ուշանալ, ուստի վոչ մի գեպքում չի կարելի շոայել կերը:

Հարկավոր ե կերը լավ պահպանել փչացում-ներից, դաշտում մնացածը շուտ բերել, ամուր ցանկապատել: Պետք է կերի ավելի լավ մասը թողնել դարնանը, գարնանացանի, ինչպես և նեղ որվա համար հատուկ ֆոնդեր առանձնացնել: Կերը պետք է գործածել չափով ու խիստ ռեժիմով

Ընկերներ, Համ. Կ(բ)Կ Կենտկոմի վերջին պլենումը վորոշում ընդունեց բոլոր կոլտնտեսություններում անասնապահական ֆերմաներ կազմակերպելու մասին, վորոնք վճռական դեր են խաղում ընդհանրապես անասնապահության զարգացման գործում:

Յուրաքանչյուր կոլտնտեսությունում ֆերմա կազմակերպելու լոգունգը կարևորագույն տնտեսական և քաղաքական նշանակություն ունի:

Նոր ֆերմաների կազմակերպումը պիտի կատարվի մատղաշների լավագույն պահպանման ու աճեցման միջոցով, կոլտնտեսականներից անասնուններ գնելու և կոնտրակտացիայի յենթաբերելու միջոցով, խորհրդատեսություններից անասուններ ձեռք բերելու միջոցով:

Բոլոր կոլտնտեսությունները ֆերմայով ապահովելու համար մեզ մոտ վերջերս վորոշ քայլեր արվեցին: Լեռնային շրջանների կոլտնտեսությունները խորհրդատեսություններից ստացան բավական խոշոր թվով անասուններ: Կազմակերպվել է կաթնապրանքային 162 նոր ֆերմա՝ 8.340 խոշոր անասուններով, վոչխարաբուծական

100 ֆերմա՝ 30.300 վոչխարով և խոզաբուծական 8 ֆերմա՝ 547 խոզով:

Այժմ Հայաստանի 956 կոլտնտեսություններից 550-ը ֆերմա ունեն: Բայց չե՞ վոր մնացած 406 կոլտնտեսությունները ֆերմա չունեն: Անգամ անաճնաբուծության տեսակետից այնպիսի կարևոր շրջաններ, վորպիսիք են՝ Ղարաբաղի մասին, Աղբաբան, Սիսյանը, բավական թվով գյուղեր ունեն, ուր հանրայնացված մթերատու անասուններ կան, սակայն դրանց թիվն ավելացնելու և ֆերմաներ կազմակերպելու ուղղությամբ բացակայում է յեռանդուն աշխատանքը:

Պետք է ձեռնամուխ լինել Համ. Կ(բ)Կ Կենտկոմի պլենումի այդ մարտական դիրեկտիվը կատարելու գործին այն հաշվով, վոր առաջիկա ժամանակներս յուրաքանչյուր կոլտնտեսություն ունենա իր ֆերման:

Նոր ձեռմաներ կազմակերպելու, ինչպես յե՛վ հմերն ուժեղացնելու նպատակով անհրաժեշտ է, վոր յուրաքանչյուր կոլտնտեսությունն այս սարժա առաջ բերից վորո՞ւ մաս հասկացնի իր անասնապահությանը:

Ընկերներ, այս խնդիրները մեծ հաջողությամբ վճռելու և Միություն առաջնակարգ անասնաբուծական ռայոններից մեկը դառնալու բոլոր նախադրյալները մեզ մոտ կան: Մեր ալպիական արոտները, ցանքաշրջանառություն մտցնելու հետևանքով խոտաքանություն և շա-

ըահերկ բույսերի մշակության հեռանկարները կերի ամուր բազա յեն հանդիսանում մեր հոտերի և նախիրների համար: Կար ժամանակ, վոր կուլակային-կոնդրատելյան մի քանի «մասնագետներ» ճգնում էին ապացուցել, վոր Հայաստանում ամեն մի հեկտար հողին նորմայից ավելի անասուն է ընկնում, հետևապես անասնապահությունը Հայաստանում հեռանկարներ չունի:

Այդպիսի «մասնագետները» ժողովրդի թշնամիներն են: Մենք արոտների ու խոտհարքների պակասություն չունենք և մեր ներկա տերիտորիայի վրա կարելի չէ մի քանի անգամ ավելի շատ անասուն պահել, քան այժմ ունենք: Մեր գյուղատնտեսությունը մեխանիզացիայի ու էլեկտրիֆիկացիայի յեն յեն թարկվում մեծ արագությամբ: Շուտով Ստեփանավանում կկազմակերպվի փորձնական զոոտեխնիկական մեքենայական կայանը, վորը հնարավորին չափ մեխանիզացիայի պիտի յեն թարկի անասնաբուծության ու կաթնատնտեսության պրոցեսները և այդ շրջանի անասնաբուծությունը կազմակերպվելու յեն գիտական հիմունքներով: Առաջիկա տարիների ընթացքում կբարելավվեն մեր անասունների ցեղերը, արմատապես կբարելավվեն արոտներն ու խոտհարքները, մեծ չափերով կընդարձակվեն խոտաբույսերի, սիլոսային կուլտուրաների և արմատապտուղների կուլտուրաները: Հեռավոր հետե կկուլտուրականանան, վեր կենեն, զբա-

ղետ ու բանիմաց կդառնան նույնպես հազարավոր հովիվներ, կթողներ, տավարածներ, հին գյուղի այդ թափառաշրջիկ ու խավար մարդիկ:

Կոլտնտեսական կարգերի վերջնական հաղթանակի լայն ու ամուր բազայի վրա, սոցիալիստական բազայի վրա առաջիկա տարիներում մեծ թափով կզարգանա մեր անասնաբուծությունը, կսկսվի մեր անասնաբուծության իսկական ծաղկումը և մեր յերկիրը կդառնա Միություն առաջնակարգ անասնապահական շրջաններից մեկը:

4. ԿՈԼՏՆՏԵՍԱՅԻՆ ԱՌԱՏՈՒԹՅԱՆ ՅԵՎ ՈՒՆԵՎՈՐ ԿՅԱՆՔԻ ՀԱՄԱՐ, ԿՈԼՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱՋՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ընկերներ, վերջացնելով անասնաբուծության հիմնական հարցերին նվիրված իմ խոսքը, յեն վերջում կուղեյի հիշատակել այն հանգամանքը, վոր այս տարի աչքի ընկնող քայլ արվեց բերքատվության բարձրացման, կոլտնտեսությունների ամրապնդման և կոլտնտեսականներին ունեվոր դարձնելու մեծ գործի ճանապարհին:

Կոլտնտեսություններն ավելի շատ բերք են բաշխում կոլտնտեսականներին՝ ըստ աշխուրների, քան անցյալ տարի:

Ստալինի այն պարզ ու հանճարեղ միտքը, թե՛ «Վոդեսդի կոյսնեսալաններն ունեվոր դառնան, այժմ անհրաժեշտ է միայն մի բան՝

աշխատել կոյսնեստության մեջ ազնվորեն, կանոնավոր ոգսագործել քաղցորներն ու մեքենաները, կանոնավոր ոգսագործել լծկանները, նիւս մշակել հողը, խնամով պահպանել կոյսնեստական սեփականությունը» — դարձել է պայքարի դրոշ, դառնում է կենդանի գործ:

Թույլ տվեք, ընկերներ, այդ առթիվ մի քանի գյուղերից մի քանի փաստեր թվարկել:

Արզում կոյսնեստությունը կոլտնտեսականների յուրաքանչյուր աշխուրին տվել է 11 կիլո 400 գրամ հացահատիկ:

Կոլտնտեսական Պավել Մառուովն այս տարի ստանում է 66 ցենտներ հացահատիկ, 300 կիլո լոբի, 300 կիլո կարտոֆիլ, 600 կիլո գազար, 60 կիլո սիսեռ, 600 հատ վարունգ, 4800 կիլո հարգ, 1200 կիլո խոտ, 360 կիլո պամիդոր, 60 կիլո ծխախոտ, 400 ու. գրամ և այլ բանջարեղեն:

Ջառի կոյսնեստությունն այս տարի մեկ աշխուրին տալիս է 12 կիլո հացահատիկ: Շատ կոլտնտեսականներ ստանում են 3—4 հարյուր փ. հացահատիկ: Կոլտնտեսական Գրիգոր Հարությունյանը իր ընտանիքի աշխատունակ անդամների հետ միասին վաստակել է 600 աշխուր, վորի փոխարեն ստանում է 474 փութ հացահատիկ, 60 կիլո յուղ, 120 կիլո պանիր, 20 կիլո բուրդ, 15 կիլո ձեթ և այլն:

Հարությունյանի ընտանիքը բաղկացած է 4 շնչից:

Վեդու Երչանի Փ. Վեդիի կոլտնտեսությունը

այս տարի ամեն մի հեկտարից ստացել է 24 ցենտներ ցորեն: Կոլտնտեսականների ընդհանուր ժողովի վորոշմամբ համապատասխան ֆոնդ է հատկացված խոշոր յեղջյուրավոր անասունների թիվը և ձիերի թիվն ավելացնելու համար: Բոլոր ֆոնդերը կազմելուց և պարտքերը վճարելուց հետո, մեկ աշխուրին ընկնում է 15 կիլոգրամ հացահատիկ, վորից 14 կիլո 27 գրամ ցորեն:

Կան կոլտնտեսականներ, վորոնք մինչև 500 փութ հաց են ստանում: Այսպես, որինակ՝ Մանուկ Զարոյանը (8 շունց) այս տարի ստացել է 520 փութ հաց, Վահան Սիմոնյանը (5 շունց) ստացել է 350 փութ:

Սարգսրաբաղի Ղուզիգիդան գյուղում բազմաթիվ կոլտնտեսականներ հենց այս տարվանից արդեն իսկ դառնում են ունևոր: Այդ գյուղում 50-ից ավելի կոյսնեստական այս տարի իրենց համար նոր սենյակներ են շինում:

Լեհինականի Յասաղուլի կոյսնեստությունը բոլոր պարտքերը փակելուց, ֆոնդերն առանձնացնելուց հետո, այս տարի անցյալ տարվա 11,5 կիլոյի փոխարեն մեկ աշխուրին տվել է 15 կիլո 873 գրամ հացահատիկ, վորից 14 կիլոն ցորեն: Կոլտնտեսությունն Նախագահն է Արեսկ Մելիկյանը, իսկ կուսկազմակերպիչը՝ Հրանտ Սահակյանը:

Խանձալու կոլսիստությունը 1933 թ. մեկ աշխորին տվել է 700 գրամ հացահատիկ, իսկ այս տարի մեկ աշխորին տվել է 11 կ. հացահատիկ: Շատ կոլտնտեսականներ 3—4 փուլ յուղ են ստանում և ավելի մեծ քանակությամբ՝ պանիր:

Ղարաբոյանում մեկ աշխորին այս տարի հասնում է 12 կիլո հացահատիկ:

Մարտունու շրջանի Չորագյուղի կոլտնտեսության մեջ հեկտարից 20 ցենտներ բերքն այս տարի սովորական յերևույթ է: Յերեք տարվա անբերրիությունից և խեղճությունից հետո, ահա թե ինչ են ասում Չորագյուղի կոլտնտեսականներից յերկուսը.—

Հարություն Մուսանն ասում է. «Ես տարի մեր կոլտոգում ամեն մեկ աշխորին ընկնում է 10 կիլո հացահատիկ. ուրեմն մեր ընտանիքը հացահատիկ է ստանալու 70 ցենտներ կամ 420 փուլ: Ստանալու յենք կարտոֆիլ՝ 603 կիլո, կաղամբ՝ 603 կիլո, գազար՝ 603 կիլո: Դրանից բացի, ստանալու յենք պանիր՝ 90 կիլո, յուղ՝ 32 կիլո»: Գրիգոր Ասատրյանն ասում է. «Ես տարի մեր տունը պետք է բերենք համարյա 100 ցենտներ հացահատիկ: Այդքան բերք ստանում ենք նրա համար, վոր աշխատել ենք բարեխիղճ: Այ՛ որինսակ, մեր գյուղի «Ներքին Հայրներ» կոչվող 10 հեկտար հողամասից մենք յուրաքանչյուր հեկտարից ստացել ենք 30 ցենտներ գարի:

«Ուկրաինկա» ցորենը, վորը հեկտարից պլանով պիտի տար 8 ցենտներ, տվել է 15 ցենտներ: Գարնան ցորենը հեկտարից պետք է տար 6,5 ցենտներ, ստացել ենք 12 ցենտներ: Գարի՝ յուրաքանչյուր հեկտարից 9 ցենտների փոխարեն ստացել ենք 21 ցենտներ: Տարեկանից ստացել ենք 14 ցենտներ: Այս հաջողությունները պետք է բացատրել նրանով, վոր մենք ագրոկանոնների համաձայն աշխատեցինք: Լողբներին, չվողներին խրատեցինք ու այսպիսով մեր կոլտնտեսականները վոչ մի ժամ աշխատանքից չբացալիացեին:

Մենք այս տարի ավելի լավ համոզվեցինք վոր առանց ագրոնոմի, առանց գյուղատնտեսական մեքենաների, նամանավանդ առանց նվիրված աշխատանքի վոչ առատ բերք կունենանք, վոչ ել մեր յերազած կուլտուրական ունևոր կյանքին կհասնենք»:

Յեվ այդ վոչ միայն Չորագյուղում, այլև Հայաստանի բոլոր շրջանների այն գյուղերում, ուր գործի գլուխն իսկական տղամարդ է կանգնած, ուր գործը կազմակերպված է բոլշևիկյան հմտությամբ, ուր կոլտնտեսականները սրտով ու ջիգյարով գործի յեն կալած: Զանգեզուրի Խնձուրեսի գյուղի կոլտնտեսությունը Կենտկոմին ուղղած իր ղեկուցման մեջ հայտնում է, վոր պետական բոլոր պարտավորությունները կատարելուց և ֆոնդերը կազմելուց հետո, հարվածային

4. բարեխիղճ կոլտնտեսականներն ապահովված են $1\frac{1}{2}$ -ից 2 տարվա հացի պաշարով:

Առաջավոր կոլտնտեսություններն սկսել են հրաշքներ գործել Միության բոլոր յերկրներում: Այդ հայցնի յե աշխարհին յեվ թող հայցնի լինի նայեմ այն աշխատավոր մեծասնեսներին, փորճ մինչեմ այժմ սասանման մեջ են: Մեծասնեսների «միջանկյալ» դուրքունը անվերջ շարունակվել չի կարող: Նրանց համար միակ յեմ փորճված նանապարհը կոլսնեստության նանապարհն է, կարիքից վերջնականապես ազատվելու յեմ ունեմոր ու բարգավաճ կյանքով ապրելու նախադրյալները կոլեկտիվ սնեստության մեջ են:

Այդ համոզմունքը համակում է մենատնտեսների նորանոր խմբերի: Այդ համոզմունքով ներանց շարքում նոր շարժում է սկսվել դեպի կոլտնտեսությունները:

Ընկերներ, այս տարվա առաջ բերքը, կոլտնտեսությունների բերքի բաշխումը, կոլտնտեսականների նորանոր սովար խմբերի ունեմոր դառնալը պետք է ոգտագործել դեպի կոլտնտեսություններ յեղած հոսանքն ուժեղացնելու համար: Այդ հոսանքը պետք է գլխավորել և նրա առաջից պետք է վերացնել արհեստական այն արգելակները, վոր հաճախ հարուցում են տեղե-

րում: Միաժամանակ հետեմողականորեն պես է կիրառել կոլսնեստություններին յեմ կոլսնեսականներին խորհրդային որեմքներով վերապահված բոլոր արտոնությունները յեմ նպաստավոր պայմանները:

Բուլճերկորեն կազմակերպելով բերքի բաշխումը կոլտնտեսություններում, ել ավելի ամրացնելով կարգապահությունը և տնտեսավարությունը կոլտնտեսություններում, լայն ծավալելով մասսայական աշխատանքը մենատնտեսների մեջ, կիրառելով կոլտնտեսություններին և կոլտնտեսականներին վերապահված բոլոր արտոնությունները, մենք պետք է փակենք տարին նոր մասսայական հոսանք կազմակերպելով դեպի կոլսնեստությունները: Կոլտնտեսությունների աճումը ներկա շրջանի կարևորագույն խնդիրներից մեկն է:

Ընկերներ, մենք ամփոփեցինք գյուղատնտեսական տարվա մի քանի նախնական արդյունքները, նշեցինք ներկա շրջանի մի քանի հիմնական խնդիրները. վո՞րն է գլխավոր յեզրակացությունը. այն, վոր մենք պարտավոր ենք ավելի լարել մեր ուժերը, ավելի լավ աշխատել, ավելի աչալուրջ լինել: Հանգստանալու, ձեռք բերածով գոհանալու, պարծենալու տրամադրությունները ասեմովսանգավոր տրամադրություններն են: Այս տարվա փորձը ցույց տվեց, թե ինչքան դեռ յետ ենք մնում կոլտնտեսական

գյուղատնտեսական պահանջներին, թե անկուլ-
տուրական աշխատանքի, աչալուրջ չլինելու.
հետևանքով դեռ ինչ հսկայական կորուստներ
ենք տալիս գյուղատնտեսություն մեջ: Փաստերը
հաստատում են, վոր ավելի լավ կազմակերպե-
լով պայքարը կորուստների դեմ, կիրառելով բեր-
քահավաքի աշխատանքների ավելի կատարելա-
գործված միջոցներ, մեր կոլտնտեսությունները
հենց այս տարի կարող եյին հացահատիկի ամեն
մի հեկտարին ստանալ ամենապակասը 4—5 փութ
ավելի բերք:

Կատարելով գյուղատնտեսական տարվա ամ-
փոփոխները, մեր բոլոր կոլտնտեսությունները
բավարարեն և կուսկազմակերպությունների
դեկավարությունը պետք է լայն ինքնաբնակա-
տություն ծավալեն գոյություն ունեցող թերու-
թյունների շուրջը, բարձրացնեն դասակարգային
զգաստությունը, ջախջախեն կուլակություն մնա-
ցորդների, դասակարգային թշնամիների մեքե-
նայությունները և մինչև վերջը կատարելով
ընկ. Սաւիկինի ցուցումները, այնպես նախապա-
րաստեն պռաջիկա տարվան աշխատանքները,
վոր 1935 թիվը դառնա կոլտնտեսությունների
աճման, ել ավելի ամրացման, բերքատվության
բարձրացման, անասնապահության ծաղկման, բո-
լոր կոլտնտեսականներին բարեկեցիկ և կուլտու-
րական դարձնելու լավագույն տարին:

ԳԻՆԸ 20 ԿՈՊ.

30. 543

12-127402

Ա. ХАНДЖЯН

**На путях подема колхозного
животноводства**

(Заключительная речь в беседе с
колхозниками ударниками-животноводами)

СЕЛЬХОЗГИЗ

1934

ЭРИВАНЬ